

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Ректор НУБіП України
професор

Станіслав Кирилович

«24» квітня 2024 р.

**ПРОГРАМА
ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ**
з комплексу фахових дисциплін
для вступників на освітньо-наукову програму
«Економіка природокористування та охорони навколишнього
середовища»
третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
із спеціальності 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
(кваліфікація доктор філософії з економіки)

Голова комісії

/Тарас ЄВСЮКОВ/

Гарант ОНП

/Ірина НОВАКОВСЬКА/

Київ – 2024

Програма додаткового вступного випробування для вступників на освітньо-наукову програму "Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища " третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти із спеціальності 051 «Економіка».

Програма розглянута на засідання Вченої ради факультету землевпорядкування НУБіП України

Протокол № ____ від _____ 2024 року.

Розроблено проектною групою у складі:

1. **Новаковська Ірина Олексіївна**, доктор економічних наук, професор, професор кафедри земельного кадастру, гарант ОНП;
2. **Євсюков Тарас Олексійович**, доктор економічних наук, професор, декан факультету землевпорядкування;
3. **Мартин Андрій Геннадійович**, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри землевпорядного проектування,
4. **Дорош Ольга Степанівна**, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри управління земельним ресурсами;
5. **Гуцько Людмила Анатоліївна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри землевпорядного проектування;
6. **Братінова Марія Володимирівна**, здобувач вищої освіти за спеціальністю 051- Економіка (ОНП «Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища»).

У програмі додаткового вступного випробування для вступників на освітньо-наукову програму «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» відображено вимоги, що ставляться до здобувачів третього освітньо-наукового рівня, а також подано перелік основної та додаткової літератури, необхідної для підготовки до іспиту.

ВСТУП

Зміст досліджень за науковою спеціальністю 051 – «Економіка» освітньо-наукової програми «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» складають теоретичні, методологічні, методичні та прикладні проблеми раціонального використання, охорони і відтворення природно-ресурсного потенціалу і навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки соціально-економічного розвитку і життєдіяльності людини.

Вступники на освітньо-наукову програму «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» для здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 051 «Економіка», що не мають фахової освіти за спеціальністю «Економіка», складають письмовий екзамен з «Економіки природокористування».

Програма розроблена проєктною групою ОНП «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» Національного університету біоресурсів і природокористування України з урахування вимог Стандартів вищої освіти спеціальності 051 «Економіка» третього освітньо-наукового рівня і відображає теоретичні компоненти дисциплін, що входять до загального курсу підготовки фахівців з економіки, та базується на основних методологічних підходах та методах, розроблених у вітчизняній і в зарубіжній науковій літературі.

Метою програми додаткового вступного іспиту є оцінювання рівня знань вступників з економіки землекористування, економіки використання мінерально-сировинних ресурсів, економіки використання водних ресурсів, ринку земель як складова економіки землекористування.

Оцінювання вступника відбувається згідно з п.8.3 Правил прийому до аспірантури Національного університету біоресурсів і природокористування України (від 27 грудня 2019 р., протокол № 5)

Оцінювання вступників за питаннями білету здійснюються за 100- бальною шкалою за такою пропорцією:

письмова відповідь на екзамені з подальшою співбесідою- максимально 100 балів (50 балів за кожне з двох питання білету).

Положення програми вступних випробувань відповідають компетентностям, якими має володіти магістр (спеціаліст).

Програма додаткового вступного фахового випробування охоплює коло питань, які в сукупності характеризують вимоги до знань і вмінь особи, що бажає навчатись в аспірантурі Національного університету біоресурсів і природокористування України з метою здобуття освітньо-наукового рівня «доктор філософії» зі спеціальності 051 «Економіка» і охоплює наступні предметні області:

Теоретико-методологічні засади економіки природокористування та охорони природи

Класифікація природних ресурсів. Рента від використання природних ресурсів. Формування рентних доходів. Оцінка доходів споживача природних ресурсів. Форми утворення диференціальної ренти. Диференціальні витрати. Диференціальна рента I і диференціальна рента II. Монопольна рента. Оцінка природних ресурсів. Загальні підходи до оцінки природних ресурсів. Врахування фактору часу при оцінці природних ресурсів. Ринкові методи оцінки природних ресурсів.

Основи економіки навколишнього природного середовища

Якість навколишнього середовища як ресурсу, що має економічну цінність. Екстернальні ефекти. Теоретичні основи регулювання викидів шкідливих речовин. «Асиміляційний потенціал» природного середовища і його економічні оцінки. Екстернальні витрати і власність на «асиміляційний потенціал».

Економіка землекористування як наукова дисципліна

Сутність економіки землекористування. Земля в біосоціальній і відтворювальній системі. Раціоналізація розподілу ресурсів. Економічна ефективність і добробут суспільства. Поняття й ознаки землекористування в різних сферах життєдіяльності людини. Місце землекористування в ринковій системі економіки. Предмет, метод і завдання курсу «Економіка землекористування».

Економіка землекористування в умовах ринкових земельних відносин

Рентний характер земельних відносин і землекористування в сільському господарстві. Земельна рента в населених пунктах та несільськогосподарських галузях. Вплив соціально-економічних факторів на раціоналізацію землекористування. Екологічні і правові обмеження використання земель. Еколого-економічна класифікація придатності земель до використання.

Економіка використання мінерально-сировинних ресурсів

Теорія виснаження мінерально-сировинних ресурсів і динамічна рента. Теоретичні умови виникнення динамічної обмеженості. Фактори, що впливають на процеси виснаження мінерально-сировинної бази. Формування стратегії використання ресурсів, що виснажуються, в умовах невизначеності. Співвідношення видобувних і переробних секторів економіки з погляду теорії виснаження. Проблеми використання мінерально-сировинних ресурсів України і шляхи їх подолання.

Економіка використання водних ресурсів

Доходи від використання водних ресурсів. Економічна оцінка води і плата за її використання. Економічна оцінка води і плата за забруднення водою. Наслідки нераціонального використання водних ресурсів. Економіка водокористування. Економіка рибного господарства.

Економічний механізм охорони й раціонального використання лісів, рослинних і тваринних ресурсів

Екологічне лісокористування. Плата за використання лісових ресурсів та користування земельними ділянками лісового фонду. Економічне стимулювання охорони, захисту, раціонального використання та відтворення лісів. Стан лісокористування в Україні. Економічний механізм охорони й раціонального використання рослинних ресурсів. Економічний механізм охорони й раціонального використання тваринного світу.

Економіка організації території сільськогосподарських землевладів та землекористувань

Економічне обґрунтування землевпорядних рішень у проєктах землеустрою сільськогосподарських підприємств. Економічне обґрунтування розміщення виробничих підрозділів і господарських центрів. Економічна оцінка розміщення магістральної дорожньої мережі. Економічна оцінка структуризації земельних угідь. Еколого-економічне обґрунтування системи сівозмін. Порівняльна оцінка варіантів організації території сівозмін. Особливості оцінки організації території багаторічних насаджень і кормових угідь. Комплексна оцінка економічної ефективності організації території та виробництва сільськогосподарського підприємства.

Особливості економічного обґрунтування і визначення ефективності заходів з поліпшення та охорони земель

Оцінка ефективності протиерозійної організації території. Обґрунтування проєктів землеустрою в районах осушувальної і зрошувальної меліорації. Особливості економічного обґрунтування організації спеціальних і спеціалізованих сівозмін. Обґрунтування землевпорядних рішень у робочих проєктах.

Ринок земель як складова економіки землекористування

Ринок земель як складова суспільних відносин. Вплив об'єктивних економічних законів на ринок земель. Земельна ділянка як об'єкт товарно-грошових відносин. Проблеми удосконалення економічних механізмів регулювання земельних відносин в Україні. Ціноутворення на первинному ринку земель. Принципи, завдання та механізми державного регулювання ринку земель. Антимонопольне регулювання ринку землі. Критерії вимірювання економічної концентрації на ринку земель.

Оренда землі та ринок прав оренди в економіці землекористування

Поняття і функції оренди земель. Принципи оренди земель. Види і форми оренди земель. Економічний механізм оренди земель. Орендна плата за землю: склад і функції. Методичні підходи до визначення орендної плати за землю.

Оцінювання ринкової вартості інвестицій у землекористування

Принципи оцінювання ринкової вартості інвестицій у землекористування. Доходність інвестицій у землекористування та права власності. Загальні принципи побудови традиційних моделей оцінки вартості інвестицій у землекористування. Традиційні моделі оцінки інвестицій землекористування з надлишкової орендною платою. Сучасні моделі ринкові оцінки інвестицій у землекористування. Оцінка доходності інвестицій у землекористування. Модель реальної вартості інвестицій у землекористування.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Дребот О.І., Височанська М.Я., Комарова Н.В. І 69 Інституціональне забезпечення збалансованого використання та охорони земель сільськогосподарського призначення: монографія; за наук. ред. акад. НААН О.І. Дребот. Київ: Аграрна наука, 2021. 280 с.
2. Гладка Л.І., Шаляпіна А.С. Світовий досвід та співробітництво України у сфері охорони навколишнього середовища. <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/92129/15-Hladka.pdf?sequence=1>
3. Екологічне право у схемах та визначеннях [Текст] : навч. посіб. / [кол. авт.: К. Р. Резворович, А. С. Ярошенко, О. О. Нагорна та ін.] ; за заг. ред. К. Р. Резворович. — Дніпро : ДДУВС, 2022. — 188 с.
4. Євсюков, Т., & Петрович, О. (2022). Зміна тарифної ставки послуги захоронення відходів у контексті сучасного землекористування (на прикладі луцького кластера Волинської області). Проблеми і перспективи економіки та управління, (1(29), 58–67. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-1\(29\)-58-67](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-1(29)-58-67)
5. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: підруч.І для студ. вищ. навч. закл.І/ [Т. В. Майорова]; - К.: Центр учбової літератури, 2021. 472 с.
6. Мойсесенко І., Ревак І., Миськів Г., Чапляк Н. Інвестиційний аналіз: навч. посіб. Львів: ЛьвДУВС, 2019. 276 с.
7. Мартин А.Г., Качановський О.І. Еколого-економічні передумови видобування бурштину в Україні. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель № 1 (2021). DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2023.01.07>
8. Новаковська І.О., Гунько Л.А., Долиньський І.М. Наукові засади сталого розвитку міського землекористування: монографія - К.: Видавничий центр НУБіП України, 2023. 243 с.

9. Новаковська І.О., Мединська Н.В., Бавровська Н.М. Інвестиційний аналіз: навчальний посібник. – К.: Видавничий центр НУБіП України, 2024. 368 с.
10. Новаковська І.О. Економіка землекористування: навч. посібн. - К.: Аграр. наука, 2018. - 400 с
11. Л. Я. Новаковський, Т.О. Євсюков, І.О. Новаковська Управління землекористуванням: проблеми охорони основного національного багатства. Землеустрій, кадастр і моніторинг земель № 1 (2022). с. 4-17, URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Zemleustriy/article/view/15948> (DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2022.01.01>)
12. Novakovska I.O., Kustovska O.V. Economics of land use and land management. Part I: textbook. Kyiv: NUBiP of Ukraine, 2022. 408 p.
13. Царенко О.М. Основи екології та економіки природокористування. Курс лекцій. Практикум: навчальний посібник/ Царенко О.М., Несветов О.О., Кадацький М.О.. – 3-є вид., перероб. і доп. – Суми: Університетська книга, 2028. – 592 с.
14. Хвесик М. А. Економіка природокористування: вектори розвитку. – К. : ДУ ІСПСР НАН України, 2019. 398 с.
15. Яценко В. С. Економіка використання водних ресурсів [Електронне видання]: навчальна програма/ Яценко В. С. — Київ: Педагогічна думка, 2020. 23 с.

Допоміжна

16. Часковський О., Андрейчук Ю., Ямелинець Т. З 36 Застосування ГІС у природоохоронній справі на прикладі відкритої програми QGIS [Текст] : навч. посіб. / О. Часковський, Ю. Андрейчук, Т. Ямелинець. — Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, Вид-во Простір-М, 2021.
17. Кращі європейські практики управління відходами (посібник) / А. Войціховська, О. Кравченко, О. Мелень-Забрамна, М. Панькевич, [за заг. ред. О. Кравченко] — Видавництво «Компанія «Манускрипт» — Львів, 2019. 64 с
18. Harrison A. J., Economics and Land Use Planning- Published October 19, 2017 by Routledge 252p., ISBN 9781138083806
19. Mishra B., Land Economics vs Land Use Planning - Agricultural Research & Technology: Open Access Journal., Volume 10 Issue 4- August 2017. DOI: 10.19080/ARTOAJ.2017.10.555791
20. Anderson, D. (2019). Environmental Economics and Natural Resource Management, [1] Routledge, New York.
21. Department of Natural Resources and Environment Tasmania. URL: <https://nre.tas.gov.au/land-tasmania/geospatial-infrastructure-surveying/about-cadastral-surveys> <https://nre.tas.gov.au/land-tasmania/geospatial-infrastructure-surveying/about-cadastral-surveys>
22. «Environmental Economics». NBER Working Group Descriptions. National Bureau of Economic Research. Retrieved 2006-07-23.

23. Hodgson G.M. (2019) Evolutionary Economics: Its Nature and Future - Elements in Evolutionary Economics, 2019 - cambridge.org
24. Land and Resources Pathway guide. – RICS, August 2019. Available at: <https://www.rics.org/globalassets/rics-website/media/qualify/pathway-guides/land-and-resources-pathway-guide-chartered-rics.pdf>;
25. Водний Кодекс України від 6 червня 1995 р. № 213/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/213/95-%D0%B2%D1%80>;
26. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
27. Лісовий кодекс України від 21 січня 1994 р. № 3852-XII// Законодавство України / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/3852-12>
28. Кодекс України про надра від 27.07.1994 р. № 132/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-%D0%B2%D1%80#Text>
29. Про меліорацію земель: Закон України від 14.01.2000 р. № 1389-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1389-14#Text>
30. Про охорону атмосферного повітря: Закон України від 16.10.1992 р. № 2707-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12#Text>
31. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
32. Про затвердження переліку водних об'єктів, що відносяться до категорії лікувальних затвердженого: постанова Кабінету Міністрів України від 11 грудня 1996 р. № 1499. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1499-96-%D0%BF#Text>
33. Про затвердження Правил охорони поверхневих вод від забруднення зворотними водами: постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 1999 р. № 465 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/465-99-%D0%BF#Text>.
34. Про рослинний світ: Закон України від 9 квітня 1999 р. № 591-XIV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/591-14#Text>
35. Про мисливське господарство та полювання: Закон України від 22 лютого 2000 р. № 1478-III// Законодавство України / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1478-14#Text>
36. Про курорти: Закон України від 05.10.2000 № № 2026-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2026-14#Text>
37. Про природно-заповідний фонд України: Закон України від 16.06.1992 р. № 2457-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>
38. Про тваринний світ: Закон України від 13 грудня 2001 р. № 2894-III// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text>;